

In memoriam

B. Székely Gábor (1954–2019)

Székely Gábor 1954. március 1-jén született Földesen, Hajdú-Bihar megyében. A szarvasi gimnázium után egyetemi tanulmányait magyar–történelem szakos tanár, valamint finnugor nyelvész szakon végezte (JATE, 1978). A nyelvtudományok területén 1981-ben egyetemi bölcsészdoktori címet (ELTE), majd 2003-ban PhD-fokozatot szerzett (PTE), 2011-ben habilitált (DE).

40 éve tanított: 1978-tól középiskolai tanárként, 1989-től egyetemi oktatóként. 1978-tól a sümegi Kisfaludy Sándor Gimnáziumban, 1984-től a pécsi Kodály Zoltán Gimnáziumban, ahonnan óraadóként már bekapcsolódott a JPTE Nyelvi és Kommunikációs Intézetének magyar és finnugor nyelvészeti tantárgyainak oktatásába.

1986 és 1989 között az MTA Nyelvtudományi Intézetének ösztöndíjasa volt: osztják mondattani kutatásokat végzett Hajdú Péter professzor témavezetésével.

1989-től a JPTE Tanárképző Kar Nyelvi és Kommunikációs Intézete Uralisztikai Szemináriumában, majd Finnugor Tanszékén egyetemi adjunktus, 1998-tól megbízott tanszékvezető volt. 2011-től a PTE BTK Nyelvtudományi Tanszéke Finnugor és Magyar Nyelvtörténeti Szemináriumának egyetemi docense, szemináriumvezető lett.

Kutatási területe alapvetően a finnugrisztika (tágabb körben az uralisztika), illetve a magyar nyelvtörténet volt. Folyamatos tudományos közéleti tevékenysége nem merült ki az érintett fórumok tagságában (az MTA köztestületében, az MTA PAB Nyelvtudományi Munkabizottságában, a Magyar Nyelvtudományi Társaságban, a Reguly Társaságban, a Pécsi Magyar–Finn Társaságban stb.), hanem aktívan részt is vett a rendezvényeken: például a nemzetközi finnugor kongresszusokon, a szombathelyi uralisztikai konferenciákon, az MTA Nyelvtudományi Intézetének műhelyszemináriumain (a Budapesti Uráli Műhelyben), a MANYE magyar alkalmazott nyelvészeti kongresszusain. 1994-ben több hónapos általános nyelvészeti ösztöndíjjal tanul-

mányozta a Seminario Linguistico generatív nyelvészeti irányzatait a velenicei egyetemen, 2001-ben bekapcsolódott az Onomastica Uralica debreceni egyetemi műhelykutatásába, amelynek keretében az obi-ugor névtani kutatások történetét írva a bibliográfia összeállítását is végezte. PhD-értekezésének könyvváltozata *Agreement in North-Siberian Languages* címmel jelent meg. 2005-től 2014-ig öt nyelvészeti expedíciót vezetett az Északi-Urálba a Londoni Egyetem Keleti és Ázsiai Kutatások Központja (University of London, SOAS) terepgyakorlat-projektjének, illetve egy angol alapítvány (HRELP / Endangered Language Fund, New Haven) támogatásával.

Közülük a legjelentősebb a szűkebb kutatási területének számító digitális manysi filológia (terepmunka modern hang- és képrögzítő digitális technika segítségével). Ennek keretében – a mostoha közlekedési körülmények miatt embert próbáló és rendkívül jelentős kutatási újdonságokkal szolgáló uráli expedíciók (2008, 2014) nyomán – a veszélyeztetett helyzetben lévő ivgyeli manysik nyelvét, annak változásait dokumentálta. Személyében ilyen alapos kutatás igényével a 19. század óta először járt magyar legközelebbi nyelvrokonainknál.

Kutatásaihoz kiválóan mozgósítani tudta – természetesen a rokon finnugor nyelveken túl – angol, német, olasz és orosz nyelvtudását, amely nemzetközi publikációiban is tükröződik. Érdekességekben, személyes élményekben is gazdag uráli terepgyakorlatairól többször tartott ismeretterjesztő, tudományos-népszerűsítő előadásokat is.

Az egyetemen oktatott tantárgyai igen nagy sokszínűségről tanúskodnak: a finnugor összehasonlító nyelvészet, a finnugor és magyar nyelvtörténet, a finnugor művelődéstörténet, a kéziratos magyar nyelvemlékek, a nyelvtipológia kurzusai mellett természetesen szűkebb kutatási területét is érintették a manysi mint kisebb finnugor nyelv és a nyelvészeti terepmunka kurzusaival. Kiemelkedő oktatómunkája mögött kiterjedt szakirodalmi olvasottság, sok nyelvre kiterjedő érdeklődés, a filológiai pontosság mindenkori igénye állt hiteles szakmai háttérként. Az említett expedíciókból adódó, de általában is a terepgyakorlatos tapasztalataiból következő gyakorlatias szemléletének köszönhetően hallgatói valóban hiteles, életközeli tudáshoz juthattak a tankönyvekben szereplő ismeretanyag meghaladásával.

A hallgatókkal szemben mindenkor fáradhatatlanul segítőkész volt, kitűnő pedagógiai érzékkel élt az egyéni tehetséggondozás lehetőségeivel. Empátiájára, nyitottságára, egyénített tutori segítségére a tanulmányokban igazán elmélyedni kívánó hallgatóink mindig is bizvást számíthattak. Számos eredményes szakdolgozat témavezetője volt. A tanárjelöltekre külön figyelmet fordított, s töretlenül lelkes tanáregyéniségként oktatói magatartásával folyama-

tosan példát mutatott. Ekként különleges megbecsültségnek, közszeretnek örvendhetett magyar szakos hallgatóink körében; élvezetes, közvetlen hangú, humortól is eleven előadói stílusán, szemléletes ismeretközvetítésén túl ezt közismerten hallgatóbaráti magatartásával is kiérdemelte. A diákság szavazatai szerint karunk többszörös „legnépszerűbb oktatója” lett. Példamutató oktató-nevelő és tudományos munkássága valóban méltónak bizonyul minden kollegiális és tanítványi elismerésre.

Az oktatásban töltött 40 évével éppen nyugállományba vonult. Ebből az alkalomból köszöntöttük 2018. november 27-én, amikor megnyilatkozása szerint még mindig voltak szakmai tervei. Annak ellenére, hogy a türelmesen viselt szenvedéssel járó betegség akkor már láthatóan előrehaladott stádiumba került. Most különösen fájdalmas tudomásul venni, hogy ez volt az a tanszéki jelenléte, amikor a kollégák és a diákok együtt utoljára találkozhattak és beszélgethettek vele. Székely Gábor 2019. március 23-án hunyt el.

Ifjúkorának nagy álma végül valóra vált tehát. Ám nemcsak a messzi nyelvrokonokhoz jutott el, akik azonnal szívükbe is fogadták, hanem – ami még ennél is több – közel tudott kerülni mindenkinek a szívéhez, akivel életútja során valaha is igazán személyesen találkozott. Most pedig immár átöleli „a Szeretet, mely mozgat napot és minden csillagot.” Emlékét mi is szívünkben őrizzük: a sudár termet és a csillogó szemmel mosolygós arc fiatalsága, az emberi tartás méltósága, barátságos és lendületes lényének kisugárzása bizonyára nem halványul majd, megmarad előttünk.

SZÜCS TIBOR

Vértés Edit születésének centenáriuma

Száz évvel ezelőtt, 1919. május 31-én született Vértés Edit nyelvész, akit a hazai és a nemzetközi finnugrisztikában elsősorban a hanti (osztják) nyelv kutatójaként tartanak számon. A *Folia Uralica Debreceniensia* hasábjain azért is illő megemlékezni róla, mert öt éven keresztül, 1984 és 1989 között vezette a debreceni egyetem finnugor tanszékét.

Ha valaki viszonylag magas kort ér meg, pályája során többször adódik alkalom az összegzésre. Vértés Editet is köszöntötték kollégái 70, 75 és 80 éves korában. Amikor 2002. augusztus 11-én, 83 éves korában elhunyt, számos fórumon búcsúztatták. Ez azt jelenti, hogy életművét, munkásságát többször áttekintették – a köszöntők, nekrológok és önvallomások listája megtalálható jelen írásom végén. Ezért én most arra összpontosítok, amit a legje-